

Predrag Vukasović
Institut za uporedno pravo
Beograd

NEMOĆNI U TAMI

Beogradska organizacija *Iz kruga* bavi se podrškom ženama i deci invalidima koji su preživeli nasilje, diskriminaciju i izolaciju. Analizirajući slučajeve nasilja prema invalidima, stručnjaci organizacije došli su do sledećih podataka: nasilju su u najvećoj meri izložene žene invalidi (86,25 odsto), dok je nasilje prema muškarcima daleko manje zastupljeno (13,75 odsto). Prema vrsti invaliditeta, najviše nasilja trpe invalidi sa distrofijom, cerebralnom paralizom, paraplegijom, oštećenim vidom, kao i majke dece sa invaliditetom. Među oblicima nasilja nad invalidima ističu se fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje, kao i prinudna izolacija, dok slučajevi seksualnog nasilja, pretnji ubistvom i ubistva zajedno ne prelaze granicu od 10 odsto slučajeva. Fizičko nasilje se manifestuje kroz udaranje, davljenje, šamaranje, štipanje, guranje i čupanje, a prema podacima, nasilnik je u najvećem broju slučajeva bračni partner.

Prema rečima Lepojke Mitanovski, predsednice organizacije *Iz kruga*, nije redak slučaj da se nasilnici prema invalidima "nagrađuju" neadekvatnim odlukama državnih organa. Tako su, ističe ona, imali priliku da se upoznaju sa odlukom suda kojom se brak razvodi zbog nasilja nad ženom invalidom, a kojom se dete, samo zbog njene invalidnosti, poverava na staranje nasilniku iako je žena to dete rodila i odgajala ga. Slično tome, u slučaju kad žena sa invaliditetom živi u kući sa bratom koji ima dijagnostikovanu šizofreniju i od njega trpi svakodnevno psihičko i fizičko nasilje, Centar za socijalni rad pokreće postupak da se ona sa svojih 48 godina smesti u starački dom i to u drugom kraju države, dodaje Lepojka Mitanovski.

Međutim, najveću pažnju javnosti izazvali su u toku leta obznajeni slučajevi seksualnog zlostavljanja i silovanja žena invalida širom Srbije. Advokat organizacije *Iz kruga* zastupao je žrtvu silovanja u Domu za trajni smeštaj invalida na Bežanijskoj kosi u Beogradu. Korisnica Doma, žena obolela od cerebralne paralize sa lakim mentalnim oštećenjem je pre četiri godine silovana od strane pomoćnog radnika u Domu. Javni tužilac je u postupku zatražio odgovornost za krivično delo silovanja, međutim sud je doneo osuđujuću presudu za lakše krivično delo obljube nad nemoćnim licem i izrekao silovatelju kaznu zatvora od 14

meseci, uslovno na 19 meseci uz zabranu prilaska Domu. Nakon izrečene presude i protivno izričitoj sudskoj zabrani, osuđeni Cvetan Cvetanović se uz poziv direktora Baneta Miladinovića ponovo obreo u Domu i svojim prisustvom svakodnevno uznemiravao i izazivao žene u Domu. Pošto nije poštovao sudsku zabranu, osuđeni je upućen na izdržavanje kazne, ali je zbog dobrog vladanja pušten iz zatvora nakon svega sedam meseci. Istog dana kada je izašao iz zatvora, Cvetanović je ponovo došao u Dom da se počasti sa direktorom Miladinovićem. Od tada pa sve do nedavne smene direktora Miladinovića, Cvetanović je svakodnevno boravio u Domu iako tamo nije bio zaposlen.

Povodom ovih drastičnih slučajeva diskriminacije invalida razgovaramo sa mr Predragom Vukasovićem, istraživačem u Institutu za uporedno pravo i jednim od autora Modela zakona protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom.

– Za razliku od drugih potencijalnih ili stvarnih žrtava diskriminacije, osobe sa invaliditetom nisu bile predmet interesovanja ideoloških gospodara rata. Meni bar nije poznat nijedan javni istup u prilog diskriminacije ljudi koji ne vide, ne čuju ili ne hodaju, ako se izuzme više zabavan nego ozbiljan protest jednog uglednog beogradskog novinara zbog novog dizajna glavne gradske ulice prilagođenog kretanju slepih lica. Nije da ideološko opravdanje diskriminatorne prakse prema osobama sa invaliditetom uopšte nije moguće – još je stari dobri Platon svoju idealnu državu gradio bez invalida (i pesnika uostalom). Teško je međutim, ako ne i nemoguće, zastupati u javnosti otvoreno neprijateljski stav prema nemoćnima. Doduše, nije nimalo milosrdnije goniti žene, nevernike ili homoseksualce, ali ovde je u pitanju viševekovna tradicija, oslonjena – bar delimično – na biblijski tekst i njegove mnogobrojne tumače.

Koje bi u najkraćem bile karakteristike diskriminacije prema invalidima?

– Ova vrsta diskriminacije odvija se u tami, poput nasilja nad decom. Ona je difuzna, spontana, gotovo nehotična; njeni nosioci ne samo da je nikada neće priznati, već je stravno ne prepoznaju u svom svakodnevnom delanju. Rampa za invalidska kolica nije postavljena ne zato što neko ima nešto protiv invalida, nego zato što za to nema para. Invalidno dete se ne upisuje u redovnu školu ne zato što neko želi da mu uskrati obrazovanje, već da ga zdrava deca ne bi povredila, fizički ili psihički. Opštinski službenik ne izdaje ličnu kartu teškom fizičkom invalidu koji ne može da priđe odgovarajućem šalteru ne zato što misli da invalidu nije potrebna lična karta, nego zato što se drži zakonom propisane procedure. Dalje, ako stvari posmatramo iz perspektive vršilaca